שובו של השלטון הבריטי ושאלת המטבע

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

הכניעה והממשל הצבאי הבריטי

הקיסר הירוהיטו הכריז על כניעת יפן ב־15 באוגוסט 1945. כוחות בריטיים נחתו בפנאנג ב־3 בספטמבר ובסינגפור ב־5 בספטמבר 1945, ושם קיבלו את פניהם המונים מריעים. ב־12 בספטמבר 1945 חתם הגנרל Itagaki Seishiro, בשם המרשל הרוזן Terauchi, על מסמך הכניעה באולם המועצה של בניין העירייה. לורד Louis Mountbatten, המפקד העליון של בעלות הברית בדרום־מזרח אסיה, קיבל אותו.[1]

ממשל צבאי בריטי (British Military Administration) שלט באי עד סוף מרץ 1946. כשסינגפור הפכה למושבת כתר נפרדת ב־1 באפריל 1946, הקים ה־Singapore Colony Order in Council בית משפט עליון שכלל את בית המשפט הגבוה (High Court) ואת בית המשפט לערעורים. ההפרדה של סינגפור מהאיחוד המלאי (Malayan Union), שהוקם באותו יום, הניחה את התשתית החוקתית לדרכים השונות של סינגפור ושל חצי האי, שפרק C.II עוקב אחריהן.[2]

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

הממשל הצבאי עמד מול כלכלה הרוסה, שבה סבלה מלאיה ממחסור במזון ובציוד רפואי. לפני המלחמה היא ייבאה יותר ממחצית האורז שלה, ולכן המצור שהטילו בעלות הברית על היבוא והיצוא הזיק לה במיוחד. לונדון לא הסכימה לממן את השיקום, והיבוא מחוץ לאזור הסטרלינג הוגבל בחומרה. שוחד, הברחות, סחיטה ועסקאות בשוק השחור הפכו תחת היפנים ל"דרך חיים", הרגלים ששרדו גם את בואם של הבריטים.[3]

אין ערך לכסף הבננות

ההחלטה רבת ההשלכות ביותר של הממשל הצבאי נגעה למטבע. הוחלט שלכסף הבננות היפני לא יוענק "שום ערך שהוא". הועמדו לרשות הציבור שטרות מסנט אחד ועד $10,000, ושטר עשרת הדולרים מ־1940 והשטרות הישנים של יישובי המצרים (Straits Settlements) הוכרזו הילך חוקי. על מטבע הכיבוש הוכרז שהוא "אינו שווה יותר מהנייר שעליו הוא מודפס". הכרזות בדבר הילך חוקי ובדבר הקפאת חובות פורסמו מחדש ב־*Malaya Gazette* מ־1 בנובמבר 1945.[4]

להחלטה היה היגיון ברור: השטרות היפניים לא היו מגובים, רבים מהם לא נשאו מספרים, וכמותם לא הייתה ידועה. פדיונם בשער כלשהו היה מעביר את עלות הכיבוש היפני לאוצר הקולוניאלי וליתרות של מועצת המטבע. ועדה נבחרת (Select Committee) תיארה מאוחר יותר את השטרות הלא ממוספרים והלא מגובים כשטרות שאינם מהווים "הנפקה של מטבע" כלל. יפן, המנפיקה, מעולם לא המירה אותם.[5]

ההשלכות על יחידים היו קשות. מי שהחזיקו מטבע יפני ברגע השחרור איבדו את כל מה שהחזיקו בצורה זו. חלקם נותרו בלי כל כסף שמיש. מי שהסתירו דולרים של המצרים או דולרים מלאיים גילו שהשטרות שלהם תקפים שוב. התוצאה תגמלה את מי שלא בטחו בכובש והענישה את מי שצייתו לו. שטרות הבננה הפכו למזכרות, הוחתמו או נוקבו כמבוטלים, או שימשו נייר ללוחות השנה של 1946. מועצת המטבע המלאית, ששמרה את יתרותיה בלונדון לאורך כל המלחמה, הוקמה מחדש ב־1 באפריל 1946.[6]

חובות, פיקדונות וחקיקה רטרואקטיבית

שלילת הערך ממטבע הכיבוש הכריעה שאלה אחת ופתחה רבות אחרות. במהלך הכיבוש פרעו חייבים הלוואות מלפני המלחמה בשטרות בננה, מפקידים משכו בהם את פיקדונותיהם, שוכרים שילמו בהם שכר דירה ונכסים נמכרו תמורתם. אם לשטרות לא היה ערך, האם התשלומים האלה סילקו את החובות? הבנקים טענו שמפקידים שקיבלו תשלום במטבע יפני

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

סילקו את תביעותיהם כדין.[7] נושים שהלוואותיהם מלפני המלחמה נפרעו בשטרות שנפחתו טענו את ההפך. בלי חקיקה, היו בתי המשפט נאלצים להכריע באלפי סכסוכים כאלה, מקרה אחר מקרה.

בתי המשפט של בורמה הראו עד כמה קשה היה הדבר. בעניין *Chan Taik v Dooply* קבע בית המשפט הגבוה של בורמה שהרשויות הצבאיות היפניות היו מוסמכות רק להנפיק שטרות המשלימים את המטבע החוקי. השוואת מטבען למטבע החוקי חרגה מסמכות זו, ולכן מה שכונה המטבע היפני מעולם לא היה מטבע חוקי בבורמה. לאחר שהמצוקה שבאה בעקבות זאת הביאה את בית המשפט הבורמזי להמליץ על חקיקה, חוקקה בורמה את ה־Japanese Currency (Evaluation) Act, שהעריך את שטרות הכיבוש לפי סולם יורד: בשווי זהה לשנת 1942, ורק ב־5 אחוזים משווי השטרות שלפני הכיבוש עד 1945.[8]

סינגפור והפדרציה של מלאיה נקטו אותה גישה של חקיקה רטרואקטיבית. ה־Debtor and Creditor (Occupation Period) Bill 1948 עבר ועדות נבחרות בשני השטחים. החקיקה שנולדה ממנו הבחינה בין "חובות שלפני הכיבוש" לבין "חובות הכיבוש". חוב כיבוש שנותר בלתי מסולק בחלקו שוערך מחדש לפי סולם, נכון למועד הדרישה או נכון ל־12 באוגוסט 1945, לפי המוקדם מביניהם. אם היתרה המשוערכת הסתכמה בפחות מ־$100 במטבע מלאי, לא היה דבר לתשלום. אחריה באו צעדים נוספים, ובהם ה־Moratorium Proclamation (Repeal) Ordinance 1949 וה־Principals and Agents Rights and Liabilities (Occupation Period) Ordinance 1949.[9]

המחקר של S. K. Das מ־1960, שליקט חקיקה זו, הגיע למסקנה שחקיקה מתקנת הייתה האמצעי האפקטיבי היחיד לפתרון הבעיות. החקיקה לא יכלה להשיב את מה שאבד. אך היא יכלה להחליף מסה בלתי צפויה של התדיינויות בכללים שנושים וחייבים יכלו ליישם. בכך השיבה המושבה על כנו רכיב בסיסי של מערכת אשראי מתפקדת: הוודאות לגבי שווי החוב ולגבי הדרך לסלקו. השטרות שלפני הפלישה עצמם איבדו את מעמדם כהילך חוקי ב־31 באוגוסט 1948, כאשר כל השטרות שתאריכם קודם ל־1 ביולי 1941 חדלו להיות הילך חוקי.[10]

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

נזקי מלחמה, פשעי מלחמה ו"חוב הדם"

הנזק הפיזי טופל באמצעות תוכנית פיצויים לנזקי מלחמה. באפריל 1949 צוין בשאלה בבית הנבחרים הבריטי שמבקשים מבריטניה 220 מיליון דולר נוספים, מעבר ל־85.7 מיליון שכבר הובטחו. עד פברואר 1952 הוגשו כ־200,000 תביעות בסינגפור ובפדרציה של מלאיה. על 80,000 מהן נקבעו פסקי פיצוי סופיים, ועד אז שולמו דיבידנדים בשיעור של 30 עד 60 אחוזים.[11] הפיצוי כיסה אפוא רק חלק מההפסדים, שנים לאחר שנגרם הנזק.

האחריות הפלילית נתבעה בסדרה של משפטי פשעי מלחמה שניהלו הרשויות הבריטיות. בין 21 בינואר 1946 ל־12 במרץ 1948 נערכו בסינגפור 131 משפטים. המשפט בעניין Sook Ching התקיים בין 10 במרץ ל־2 באפריל 1947. כל שבעת הקצינים הנאשמים נמצאו אשמים: לוטננט־גנרל Kawamura Saburo ולוטננט־קולונל Oishi Masayuki נידונו למוות, וחמשת האחרים נידונו למאסר עולם. Kawamura ו־Oishi הוצאו להורג בתלייה ב־26 ביוני 1947.[12]

התביעה הכספית של הקהילה הסינית כלפי יפן נותרה פתוחה במשך שני עשורים. לאחר שבפברואר 1962 נמצאו שרידי קורבנות מלחמה ב־East Coast Road, הקימה לשכת המסחר הסינית של סינגפור ועדה להוצאתם מן הקבר. ב־25 באוגוסט 1963 ארגנה הלשכה עצרת "חוב הדם" ב־Padang, בתמיכת הממשלה, שמשכה כ־120,000 איש ודרשה פיצוי של M$50 מיליון. ב־25 באוקטובר 1966 הסכימה יפן לשלם S$50 מיליון, מחציתם כמענק ומחציתם כהלוואה. היא תיארה את התשלום כ"מחווה של כפרה" ונמנעה מהמילים פיצויים ושילומים. חלק מהכסף מימן את אנדרטת האזרחים שנפלו במלחמה (Civilian War Memorial), ש־Lee Kuan Yew חנך ב־15 בפברואר 1967, במלאת עשרים וחמש שנים לנפילת סינגפור.[13]

ההסדר של 1966 סגר את החשבון בסכום נומינלי השווה ל"מתנה" של 1942. בקבלתו פינתה המדינה שזה עתה קיבלה עצמאות את הדרך ליחסים כלכליים עם יפן, שהשקעותיה עתידות היו לתרום לתוכנית התיעוש המתוארת בפרק C.III.

הערות

1. Wikipedia, "Japanese occupation of Singapore" (נצפה בנובמבר 2026): הירוהיטו הכריז על כניעת יפן ב־15 באוגוסט 1945; המון מריע קיבל את פני החיילים הבריטים ב־5 בספטמבר 1945; Wikipedia, "Malayan dollar" (נצפה בנובמבר 2026): כוחות בריטיים נחתו בפנאנג ב־3 בספטמבר 1945 ובסינגפור ב־5 בספטמבר 1945.
Roots.gov.sg (National Archives of Singapore), "The Japanese surrender at the

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Municipal Building" (נצפה בנובמבר 2026): ב־12 בספטמבר 1945 עמד הגנרל Itagaki Seishiro בראש המשלחת היפנית וחתם על מסמך הכניעה בשם המרשל הרוזן Terauchi; לורד Louis Mountbatten קיבל את הכניעה באולם המועצה של בניין העירייה. ↩

2. Supreme Court of Singapore, "History of the Courts", judiciary.gov.sg (נצפה בנובמבר 2026): לאחר הכניעה ב־12 בספטמבר 1945 ניהל הצבא הבריטי את סינגפור באופן זמני; הממשל הצבאי הסתיים ב־31 במרץ 1946 וסינגפור הפכה למושבת כתר נפרדת; "The Singapore Colony Order in Council established the Supreme Court, consisting of a High Court and a Court of Appeal". Wikipedia, "British Military Administration (Malaya)" (נצפה בנובמבר 2026): האיחוד המלאי החל לפעול ב־1 באפריל 1946, ובכך הסתיים ה־BMA. ↩

3. Wikipedia, "British Military Administration (Malaya)" (נצפה בנובמבר 2026): בסוף המלחמה סבלה מלאיה ממחסור במזון ובציוד רפואי; לפני המלחמה ייבאה יותר מ־50% מהאורז שלה; לונדון לא הסכימה לממן את השיקום; היבוא מחוץ לאזור הסטרלינג הוגבל בחומרה. Wikipedia, "British Military Administration (Malaya)" (נצפה בנובמבר 2026): תחת היפנים הפכו שוחד, הברחות, סחיטה ועסקאות בשוק השחור ל־"a way of life". ↩

4. Wikipedia, "Malayan dollar" (נצפה בנובמבר 2026): "It was decided that no value whatever should be accorded the Japanese banana money"; הועמדו לרשות הציבור שטרות מסנט אחד ועד $10,000, ושטר ה־$10 מ־1940 והשטרות הישנים של יישובי המצרים הוכרזו הילך חוקי. Wikipedia, "British Military Administration (Malaya)" (נצפה בנובמבר 2026): על מטבע הכיבוש היפני הוכרז שהוא "worth no more than the paper on which it is printed"; המטבע המלאי הקודם הוכרז הילך חוקי, והחסכונות מתקופת המלחמה נמחקו. Kratoska, "Banana Money", 1992, הערה 36 (הערות המקורות נצפו ב־Cambridge Core, נובמבר 2026): הכרזות בדבר הילך חוקי, הקפאת חובות, פיקוח על מחירים ופיקוח על מזון פורסמו ב־*Malaya Gazette* מ־1 בנובמבר 1945. ↩

5. Kratoska, "Banana Money", 1992, הערה 58 (הערות המקורות נצפו ב־Cambridge Core, נובמבר 2026): הוועדה הנבחרת תיארה את השטרות היפניים הלא ממוספרים והלא מגובים כשטרות שאינם מהווים "an issue of a currency". Wikipedia, "Japanese government-issued dollar in Malaya and Borneo" (נצפה בנובמבר

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

The currency became entirely worthless, and to this day the Japanese“ :(2026
government has refused to exchange these currencies.” ↩ ”

6. Wikipedia, “British Military Administration (Malaya)” (נצפה בנובמבר 2026):
אנשים מסוימים נותרו בלי מטבע שמיש, והחסכונות מתקופת המלחמה נמחקו.
Wikipedia, “Japanese government-issued dollar in Malaya and Borneo” (נצפה
בנובמבר 2026): תושבים שהסתירו דולרים של המצרים או דולרים מלאיים יכלו
להשתמש בהם לאחר חידוש השליטה הבריטית. Wikipedia, “Japanese government-
issued dollar in Malaya and Borneo” (נצפה בנובמבר 2026): שטרות ששרדו
הוחתמו כמזכרות מלחמה, שימשו נייר הדפסה ללוחות השנה של 1946, או נוקבו
כמבוטלים. Wikipedia, “Malayan dollar” (נצפה בנובמבר 2026): הממשל האזרחי
חודש ב־1 באפריל 1946, והמועצה הוקמה מחדש באותו יום. ↩

7. Kratoska, “Banana Money”, 1992 הערה 62 (הערות המקורות נצפו ב־Cambridge
Core, נובמבר 2026): הבנקים טענו שמפקידים שקיבלו תשלום במטבע יפני סילקו את
התחייבויותיהם כדין. ↩

8. Hla Aung, ביקורת על ספרו של S. K. Das, *University of Malaya Law Review*, כרך
2, גיליון 2, דצמבר 1960, 354, המצטט את השופט San Maung בעניין *Chan Taik v*
Dooply: היה זה “entirely beyond their competence to issue an Ordinance such
as the Burma Monetary Arrangements Ordinance, 1942, equating their
currency to the lawful currency of the country”. Hla Aung, ביקורת על ספרו של
S. K. Das, *University of Malaya Law Review*, דצמבר 1960, 354: ה־Japanese
Currency (Evaluation) Act (Act XXXVI of 1947) העריך את המטבע היפני “on a
gradually reducing scale”, בשווי זהה למטבע שלפני הכיבוש לשנת 1942 וב־“only
5% of that of pre-occupation notes” ב־1945. ↩

9. Kratoska, “Banana Money”, 1992 הערות 67, 69 ו־71 (הערות המקורות נצפו
ב־Cambridge Core, נובמבר 2026): ה־Debtor and Creditor (Occupation Period)
Bill, 1948, עבר ועדות נבחרות בסינגפור ובפדרציה של מלאיה (Singapore Paper No.
of 1948; Federation Paper No. 38 of 1948). Hla Aung 31, ביקורת על ספרו של S.
K. Das, *University of Malaya Law Review*, דצמבר 1960, 354: החקיקה שלאחר
המלחמה במלאיה “draws a distinction between ‘pre-occupation debt’ and
‘occupation debt’”; יתרות שטרם סולקו משוערכות מחדש “in accordance with
scale, either as on the date of demand or as at the twelfth day of August, 1945

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

nothing“ ,אם הן פחותות מ־$100 במטבע מלאי; ”whichever of such dates is earlier is deemed payable”. Kratoska, “Banana Money”, 1992 ,הערות 90 ו־100 (הערות המקורות נצפו ב־Cambridge Core, נובמבר 2026): ה־Moratorium Proclamation, Ordinance, 1949 (Repeal), וה־Principals and Agents Rights and Liabilities Ordinance, 1949 (Occupation Period). ↩

10. Hla Aung ,ביקורת על ספרו של S. K. Das, *University of Malaya Law Review*, דצמבר 1960, 352: אחת ממטרות המחבר הייתה “to show that remedial legislation was the only effective means to enable a flustered mind to find a plausible answer”. Wikipedia, “Malayan dollar” (נצפה בנובמבר 2026): “All notes bearing dates prior to 1 July 1941, were de-monetised on 31 August 1948.” ↩

11. *Hansard*, House of Commons, 6 באפריל 1949, כרך 463, עמ’ 2058, “Singapore and Malaya (War Damage)”: מר Channon התייחס ל־“a further 220 million dollars” המבוקשים מבריטניה הגדולה “in addition to the 85.7 millions already promised”. *Hansard*, House of Commons, 20 בפברואר 1952, כרך 496, עמ’ 228–229, “Malaya (War Damage Commission)” (Oliver Lyttelton): כ־200,000 תביעות הוגשו בסינגפור ובפדרציה של מלאיה; על 80,000 מהן נקבעו פסקי פיצוי סופיים; שולמו דיבידנדים בשיעור של 30 עד 60 אחוזים. ↩

12. Timothy Pwee, “A War Crimes Trial Snapshot”, *BiblioAsia*, כרך 11, גיליון 4, ינואר–מרץ 2016: 131 משפטים “held between 21 January 1946 and 12 March 1948”; המשפט בעניין Operation Sook Ching התקיים בין 10 במרץ ל־2 באפריל 1947; Kawamura Saburo ו־Oishi Masayuki נידונו למוות, וחמשת הקצינים האחרים נידונו למאסר עולם. Wikipedia, “Sook Ching” (נצפה בנובמבר 2026): Kawamura ו־Oishi הוצאו להורג בתלייה ב־26 ביוני 1947. ↩

13. Lee Meiyu ו־Seow Peck Ngiam, *BiblioAsia*, יולי–ספטמבר 2022: ב־19 בפברואר 1962 דיווח ה־*Nanyang Siang Pau* על גילוי שרידים ב־East Coast Road; לשכת המסחר הסינית של סינגפור הקימה ועדה לטיפול בשרידים (Disposal of Remains Committee) ב־28 בפברואר 1962. Henedick Chng, “Why ‘Syonan-to’ is still painful”, *Mothership*, 18 בפברואר 2017: עצרת ”חוב הדם” מ־25 באוגוסט 1963, שארגנה לשכת המסחר הסינית של סינגפור בתמיכת הממשלה, משכה 120,000 איש ודרשה פיצוי של M$50 מיליון. Wikipedia, “Sook Ching” (נצפה בנובמבר 2026): ב־25 באוקטובר 1966 הסכימה יפן לשלם S$50 מיליון, מחציתם כמענק והשאר

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

כהלוואה; התשלום סווג כ־"gesture of atonement", ונמנעו ממילים כגון "damages" או "reparations". Wikipedia, "Japanese occupation of Singapore" (נצפה בנובמבר 2026): חלק מהפיצוי מימן את ה־Civilian War Memorial, שנחשף על ידי Lee Kuan Yew ב־15 בפברואר 1967; Lee Meiyu ו־Seow Peck Ngiam, *BiblioAsia*, יולי–ספטמבר 2022: האנדרטה נחנכה על ידי Lee Kuan Yew ב־15 בפברואר 1967. ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.